

A domborzat részletidomai

3 Hegylábnál előforduló részletidomok

A hegylábaknál előforduló részletidom a:

1. **hordalékhant,**
2. **törmelékgarmada,**
3. **hordalékkúp,**
4. és a **törmelékkúp.**

A **hordalékhant** enyhe lejtésű, széles hátidom, mely egy völgyvonal meghosszabbításában keletkezik. Hordalékhant a folyók felső szakaszának aljában keletkezik, ahol a vízfolyás hirtelen elveszti energiáját, és lerakja maga elé a hordalékát. Ezért a hordalékhant legyező formájú lesz, és a völgyvonal két oldalról kerüli el. Ez többszörösen is előfordulhat, és a víz a hordalékhantot átszabdalva, több szigetre bontja. Mérete a 100 km-t is meghaladhatja, de megtalálható minden kisebb vízmosás, keskeny talpú völgy aljában is.

A **törmelékgarmada** a hordalékhantoz hasonló idom, csak anyaga kőtörmelék. A szilárdabb kőzet tulajdonságából következően keskenyebb, meredekebb, mint a hordalékhant. Kialakulásában elsősorban a hegyomlás, kőfolyás játszik szerepet, a víz hatása csak másodlagos.

A **hordalékkúp** és a **törmelékkúp** a hordalékhant illetve a törmelékgarmada túlfejlődésével jön létre. Idővel a felgyülemlett hordalék már nem csak lapos hátakat alkot, hanem rajtuk kiemelkedő kúpok is kialakulhatnak.

A domborzat részletidomai

4 Bárhol előforduló részletidomok

Vannak olyan kisebb kiterjedésű részletidomok, melyek a terep bármely helyén kialakulhatnak. Ilyenek a:

1. **gödör**, (lyuk),
2. **töbör**, (debrő, dolina),
3. **víznyelő**, (bujtató, zsomboly),
4. **sziklák, terephullám**, (tereppvályú, homokbuckák),
5. **morotva**,
6. **suvadás**, (csuszamlás).

A **gödör, lyuk** mészköves, löszös területeken alakul ki természetes körülmények között. A víz hatására jön létre. **Mészköves területen a csapadékvíz beszivárog a talajba, és szénsavtartalmával oldja a mészkövet.** Ezt korróziós folyamatnak nevezzük. A leszivárgó víz a kioldott anyagot a mélybe szállítja. A felszín alatt így üregek jönnek létre, melyek idővel berogynak, a felszínen gödrök keletkeznek.

A **töbör (debrő, dolina)** a nagyobb kiterjedésű, üstszerű gödör. A leggyakoribb karsztjelenség. A töbör pereme mindig éles, alakja rendszerint kerek, átmérője a 100-200 métert is elérheti, keresztmetszete tálhoz hasonlít. Fenekén víznyelő rés ritkán fordul elő, a csapadékvíz sokáig megáll benne.

A **víznyelő (bujtató, zsomboly)** esetén kürtő nyílik a felszínre, melyet domború lejtő vesz körbe. **A kürtők több tíz méter mélyek is lehetnek!** Ha a kürtő széles lyukkal nyílik a felszínre, akkor zsomboly a neve. Feléje tartó állandó, vagy ideiglenes vízfolyások jelzik a helyét. Nyílását gyakran növényzet rejtli! A víznyelők alján rendszerint barlang található.

A **szél hordta homokból**, a szél irányának megfelelően keskeny, hosszú háta alakulnak ki. Ezek a homokhátak, melyek, mint hullámok követik egymást. **Így alakul ki a terephullám, a tereppvályú, a homokbucka.** Száraz időszakokban a szél maga előtt hajtja a homok hullámokat, lassan változtatják a helyüket, ez a futóhomok. (pl. Bugac, Gicei-hegy Szentmártonkáta határában) A rengeteg terephullámból és tereppvályúból álló buckás területek szintvonalas ábrázolása igen körültekintő és fáradságos munkát igényel.

A **morotva** a sík területeken, az egykori kanyargós folyómedrek még nem teljesen feltöltődött maradványai. (Pl, Egreskáta határában az Ős-Zagyva mortovái)

A **suvadás, csuszamlás** azokon a hegy és domboldalakon keletkezik, ahol **a felszín alatt vízzáró (pl. agyag) réteg** helyezkedik el, mely a fentről beszivárgó víz hatására képlékennyé, síkossá válik, és a felette lévő rétegek kisebb nagyobb foltokban megcsúsznak rajta. Hazánkban pl. a Cserhát körüli dombokon találunk suvadásokat.

Összefoglaló táblázat: domborzati részletidomok

Domborzati részletidomok

Hegyháton

- kúp,
- pihenő,
- lejtőkúp,
- **nyereg**.

Hegyoldalon

- kiemelkedő**
- tereplépcső,
- terepfüggöny,
- hegyorr,
- terepfok,
- párkány,
- borda,
- omladék.

bemélyedő

- teknőpihenő,
- vápa.

Hegylábnál

- hordalékhant,
- törmelék-
garmada
- hordalékkúp,
- törmelékkúp.

Bárhol

előforduló

- gödör, lyuk,
- töbör, debrő,
- dolina,
- víznyelő,
- bujtató,
- zsomboly
- sziklák,
- terephullám,
- terepvályú,
- homokbuckák,
- morotva,
- suvadás,
- csuszamlás.